

20

SANASTON VUOSI

24

Sisällys

SISÄLLYS	3
SANASTO	4
TOIMINNANJOHTAJALTA	6
VUODEN KOHOKOHDAT 2024	8
TEKIJÄT KERTOVAT	12
YHTEISKUNNALLINEN VAIKUTTAMINEN	14
PUHEENJOHTAJALTA	18
TEKIJÄNOIKEUSKORVAUKSET	20
TALOUSLUVUT	22
SANASTO ORGANISAATIONA	24
SANASTOS ÅR 2024	26
FRÅN ORDFÖRANDE	28

Sanasto

KIRJALLISUUDEN TEKIJÄNOIKEUSJÄRJESTÖ

Mahdollistamme kirjallisuuden tekijöiden työtä

Keräämme tekijänoikeuskorvauksia teosten jälkikäytöstä ja tilitämme korvaukset niille tekijöille, joiden teoksia on käytetty. Valvomme tekijöiden oikeuksia ja neuvomme tekijänoikeuskysymyksissä.

Tarjoamme kirjallisuuden käyttäjille lupia

Tarjoamme sujuvia ja kohtuuhintaisia luparatkaisuja kirjallisuuden käyttöön eri tilanteissa. Sanaston lupien käyttäminen on teko kirjallisuuden puolesta: ilman tekijöitä ei ole laadukasta kirjallisuutta eikä ilman toimeentuloa ole tekijöitä.

Edistämme ja puolustamme tekijänoikeuksia

Vaikutamme yhteiskunnallisesti: tavoitteena on, että tekijänoikeuslainsäädäntö suojaa tekijöiden oikeuksia ja luo edellytyksiä kirjallisen työn tekemiselle. Lisäämme tekijänoikeustietoisuutta ja edistämme tekijänoikeusmyönteistä ilmapiiriä.

Toiminnanjohtajalta

NIINA VETTENSOLA

KUVA: VILLE LEHVONEN

Kiitos kirjastojen menestystarinasta kuuluu kaikille kirjastolaisille, jotka omalla työllään innostavat ihmisiä kirjallisuuden pariin.

MILLOIN VIIMEKSI kävit kirjastossa? Uskon, että meillä kaikilla on elämämme varrelta useitakin kirjastoihin liittyviä muistoja. Kirjastoissa on vietetty aikaa omassa lapsuudessa koulupäivän jälkeen, opiskeluaikana tietoa etsien tai omien lasten kanssa kirjaston käyttöä harjoitellen.

VAIKKA KIRJAN ja kirjaston kohtalosta liikkuu monia villedä huhuja, totuus on onneksi toisenlainen. Painettujen kirjojen lainaaminen yleisistä kirjastoista on koronavuosia lukuun ottamatta ollut jo useita vuosia nousujohteista, ja vuonna 2023 painettuja kirjoja lainattiin eniten 15 vuoteen! Tuoreen tutkimuksen mukaan kirjasto on kuntien käytetyin kulttuuripalvelu.

KIITOS TÄSTÄ kirjastojen menestystarinasta kuuluu kaikille kirjastolaisille, jotka omalla työllään innostavat ihmisiä kirjallisuuden pariin ja luovat koko elämän kestäviä muistoja kirjoista ja kirjastoista. Vuonna 2024 Sanasto jakoi ensimmäistä kertaa Tekijöiden tunnustus -palkinnon, jolla Sanasto haluaa antaa tunnustusta taholle, joka on esimerkillisesti hakenut lupia kirjallisuuden käyttöön ja näin osaltaan edistänyt kirjallisuuden tekijöiden toimeentuloa. Ensimmäisen Tekijöiden tunnustus -palkinnon sai Kuopion kaupunginkirjasto, joka on hakenut tunnollisesti tapahtumiinsa asianmukaiset luvat – oli kyse sitten satutunneista tai muista lukuhetkistä.

KIITOS KIRJASTOJEN menestystarinasta kuuluu myös lukijoille, jotka ahkerasti käyttävät kirjastoja; lainaavat, lukevat ja vinkkaavat mieleenpainuvista kirjoista myös muille. Ennen kaikkea kiitos kuuluu kuitenkin kirjallisuuden tekijöille, jotka ovat rikastuttaneet lukemattomien ihmisten elämää ja olleet

läsnä tärkeissä elämänvaiheissa, tuoneet lukijoilleen tietoa, lohtua, ymmärrystä ja elämyksiä ja ylipäätään mahdollistaneet koko kirjastojärjestelmän olemassaolon. Kiitos, että olette olemassa ja omalla työllänne varmistatte, että tähän maailmaan syntyy jatkossakin hienoa kirjallisuutta niin tiedon kuin tarinoidenkin muodossa!

KIRJALLISUUDEN TEKIJÖIDEN tulot muodostuvat useista pienistä puroista ja yksi niistä puroista on lainauskorvaus, jota Sanasto tilittää kirjailijoille ja kääntäjille sekä yleisten kirjastojen että korkeakoulu-kirjastojen lainoista. Lainauskorvaus on kirjallisuuden tekijöille tärkeä tulomuoto, sillä monelle tekijälle lainauskorvaus on tuntuva osa kirjallisesta työstä saaduista tuloista. Vuonna 2024 koettiin huolestuttavia hetkiä, kun kävi ilmi, että 10 prosentin arvonnisäverokannan korottaminen 14 prosenttiin osuu myös lainauskorvausmäärärahaan. Onneksi tiede- ja kulttuuriministeri **Sari Multala** teki viime hetkellä viisaan päätöksen korottaa lainauskorvausmäärärahaa siten, että alv-korotuksen vaikutukset saatiin neutralisoida ja lainauskorvaus pysyi käytännössä ennallaan. Vielä ylimääräinen ilonhetki koettiin joulukuussa, kun eduskunta päätti antaa 200 000 euroa eduskunnan joululahjarahaa lainauskorvauksiin. Tämä oli selvä viesti siitä, että päättäjät ovat kuulleet kirjallisuuden tekijöiden huolen toimeentulostaan ja haluavat tukea kotimaista kirjallisuutta.

NÄILLÄ EVÄIN on hyvä lähteä viettämään Sanaston 20-vuotisjuhlavuotta 2025!

Niina Vettensola (OTM) on johtanut Sanastoa vuodesta 2023.

Vuoden kohokohdat 2024

SANASTO TILITTI vuoden aikana tekijänoikeuskorvauksia kirjallisuuden tekijöille yhteensä noin 13,2 miljoonaa euroa. Suurin osa oli lainauskorvausta, jota tilitettiin noin 12,7 miljoonaa euroa. Vuoden lopussa edustimme yli 18 000:ta kirjallisuuden tekijää.

ONNISTUIMME SUOJAAMAAN lainauskorvauksia arvonnäkövoiman korotuksen ravistellessa kirja-alaa. Kirjojen arvonnäkövoimaa nostettiin 10 prosentista 14 prosenttiin, ja sama arvonnäkövero puraisee lainauskorvausmäärärahaa. Valtion lainauskorvausmääräraha tullaan kuitenkin kompensoimaan arvonnäkövoiman vaikutusta. Ilman kompensatiota tekijöille maksettavat lainauskorvaukset olisivat laskeneet.

LAINAUSKORVAUKSIA VARTEN myönnettiin myös 200 000 euron lisärahoitus vuodelle 2025 valtion talousarvion jakamattomasta varasta. Sanasto on pitkään muistuttanut, ettei lainauskorvaus pysy pohjoismaisella tasolla ilman korotusta – kun samaan aikaan kirjastojen lainamäärät ovat kasvussa.

TEKOÄLY KESKUSTELUTTI järjestämissämme tapahtumissa ja kohtaamisissa, ja seurassimme aktiivisesti tekoälyn vaikutusta kirjallisuuden tekijöihin. Kyselyssämme kirjallisuuden tekijät

peräänkuuluttivat tekoälyn sääntelyä sekä selkeitä suuntaviivoja tekoälyn nostattamiin tekijänoikeuskysymyksiin.

EU-VAALIEHDOKKAILLE TEKEMÄSSÄMME kyselyssä vastaajat suhtautuivat luovaa alaa ja kirjallisuuden tekijöitä koskeviin väittämiin hyvin myönteisesti. Ehdokkaat pitävät yksimielisesti hyvää lukutaitoa tärkeänä kansalaistaitona ja olivat sitä mieltä, että EU-päätöksenteossa tulee huomioida erikseen Suomen kaltaiset pienet kieli- ja kulttuurialueet.

TEKIJÖIDEN TUNNUSTUS -palkinto jaettiin ensi kertaa, ja sen sai Kuopion kaupunginkirjasto. Kuopion kirjasto on ahkerasti ja esimerkillisesti hakenut lupia kirjallisuuden käyttöön ja näin osaltaan edistänyt kirjallisuuden tekijöiden toimeentuloa.

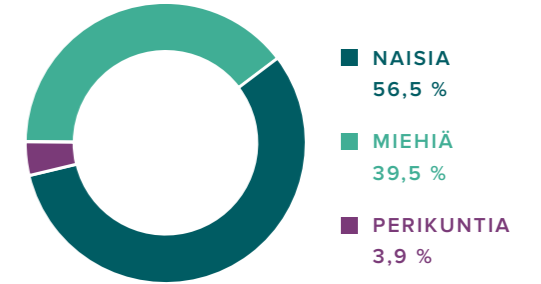
NUORTEN LUKUINTOA kasvatettiin kirja-alan yhteisellä vaikuttavuuskampanjalla, jota Sanasto oli mukana mahdollistamassa. Lukuboo-boost-haaste innosti nuoria lukemaan yli 12 000 tuntia ja loi uudenlaiset lukusuosituslistat.

ISÄNNÖIMME YHDESSÄ jäsenjärjestöjemme kanssa Euroopan kirjailijoiden neuvoston (EWC) vuositapaamista Helsingissä sekä järjestimme muun muassa koko kansan lukujuhlat Porin SuomiAreenassa ja päät- täjäkeskusteluja Turun ja Helsingin Kirjamessuilla.

SANASTO EDUSTAA

18 000

KIRJAILIJAA JA KÄÄNTÄJÄÄ

75 %

SANASTON ASIAKKAISTA SAI
TEKIJÄNOIKEUSKORVAUKSIA

1241

UUTTA ASIAKASTA

VUONNA 2024 TILITETTIIN

13,2

M€, JOSTA 12,7 M€ OLI
LAINAUSKORVAUSTA

SANASTOSTA HANKITTIIN

445

KIRJALLISUUDEN
ESITYSLUPAA

279

KIRJALLISUUDEN
JULKAISULUPAA

WEBINAAREIHIN OSAL-
LISTUI 1 250 KUULIJAA

LÄHETIMME 16 ASIAKAS-
KIRJETTÄ KIRJAILIJOILLE
JA KÄÄNTÄJILLE

TEKIJÄNOIKEUSVISAILUUN
OSALLISTUI 3 280
KIRJAMESSUVIERASTA

SOSIAALISEN MEDIAN KANAVIDESSA
SISÄLTÖMME NÄHTIIN

310 000

KERTAA

Vuosi 2024

Tilitämme lähes
76 000 EUROA
tekijänoikeus-
korvauksia.

Tilitämme yli
3,1 MILJOONAA
EUROA tekijänoikeus-
korvauksia.

Annamme lausunnon
TEKIJÄNOIKEUSLAIN
MUUTOSesitystä
koskien.

Kuntaliiton
SUOSITUSSOPIMUS
KIRJASTOJEN
VERKKOLUVAKSI
saa jatkoa.

Tilitämme yli
9,9 MILJOONA
EUROA tekijänoikeus-
korvauksia.

Tilitämme yli
28 000 EUROA
tekijänoikeuskorvauksia.

TAMMI   HELMI   MAALIS   HUHTI   TOUKO   KESÄ   HEINÄ   ELO   SYYS   LOKA   MARRAS   JOULU

Julkaisemme **SANASTON**
STRATEGIAN vuosille
2024–2027.

Tapaamme **TIEDE- JA**
KULTTUURIMINISTERI
Sari Multalan.

Isännöimme **EUROOPAN**
KIRJAILIJOIDEN
NEUVOSTON tapaamista.

Järjestämme
SUOMIAREENASSA
tapahtumat E-kirjaston ja
Suomen kirjastoseuran
kanssa.

VAIKUTAMME
kirjojen ja lainaus-
korvauksen alv-
korotusta vastaan.

Järjestämme
eduskunnassa perinteiset
KIRJAILIJAKAHVIT.

Eduskunta päättää:
LAINAUSKORVAUKSEN
ALV-KOROTUS
KOMPENSIDAAN.

Tekijät kertovat

LUOVIEN ALOJEN ARVOSTUKSEN PITÄÄ NÄKYÄ
MUUALLAKIN KUIN JUHLAPUHEISSA.

KUVA: TEIJA SOINI/OTAVA

Jenni Räinen

TIETOKIRJAILIJA

Tässä ajassa tietoa on silppuna suuret määrät maailmalla ja siksi tietokirjailijoiden merkitys onkin suuri. He löytävät ja jalostavat ymmärrettäviä kokonaisuuksia tiedon kakofoniasta.

KUVA: MINNAMARI SINISALO

Minnamari Sinisalo

KÄÄNTÄJÄ

Käännöskirjallisuus on uusien tuulien, ajatusten ja diskurssien väylä. Suomennokset tarjoavat suomalaiselle lukijalle mahdollisuuden tutustua vieraisiin kulttuureihin, ihmistarinoihin ja kerronnan tapoihin – myös tuttujen eurooppalaisten maiden ulkopuolella.

KUVA: OIFER AMIRI/WSOY

Tommi Kinnunen

KIRJAILIJA

Siinä missä Ruotsi nettoaa musiikilla, kirjallisuudella ja designilla, Suomessa kirjastojen määrärahaa lasketaan, kirjojen arvolisävero nostetaan ja humanistisia koulutusohjelmia ajetaan alas. Ajattelen, että luovien alojen arvostuksen pitäisi näkyä muuallakin kuin juhlapuheissa. Emmehän halua haudata kieltä ja kulttuuriamme.

KUVA: JONNE RÄSÄNEN/OTAVA

Kaj Korkea-aho

KIRJAILIJA

Meidän kaikkien kirjallisuutta kirjoittavien – ei vain suomenruotsalaisten – pitäisi olla huolissamme siitä, että yhä harvempi ihminen lukee ja yhä useammat kustantajat suosivat äänikirjoiksi soveltuvia kirjoja. Tämä muutos iskee voimakkaimmin pieniin kirjallisuuspiireihin, minkä vuoksi me olemme uhattuna. Toistaiseksi sinnittelemme.

Yhteiskunnallinen vaikuttaminen

TAVOITTEENAMME ON, ETTÄ KIRJALLISUUDEN TEKIJÄT SAAVAT TYÖSTÄÄN KORVAUKSEN.

VUONNA 2024 edunvalvontatyömme kärkenä oli edistää e-kirjojen ja e-äänikirjojen kirjastokäytön oikeudenmukaista korvaamista. Tavoitteenamme on, että kirjallisuuden tekijät saavat oikeudenmukaisen korvauksen luovasta työstään teoksen käytävästä riippumatta.

Lisäksi kulttuuripoliittisen selonteon valmistelu, kulttuurialaan kohdistuvat leikkaukset ja alv-kannan korotus näkyivät työssämme. Yhdessä muiden kirja-alan toimijoiden kanssa taistelimme sen puolesta, että kirjamyyntiä ja tekijöille tilitetäviä tekijänoikeuskorvauksia koskeva arvonlisäverokanta olisi pysynyt 10 prosentissa. Syksyllä tärkeimmäksi tavoitteeksemme muodostui turvata tekijöille maksettavien lainauskorvausten taso.

Kirjallisuuden sähköisen kirjastokäytön korvaaminen keskeisenä tavoitteena

Suomessa otettiin vuonna 2023 edistysaskel, kun kirjastojen e-kirjat ja e-äänikirjat saatiin korvauksen piiriin. Korvausten ulkopuolelle jäi kuitenkin käyttö, jota kirjastoissa tehdään nk. verkkokirjahyllyjen kautta. Tällä hetkellä teoksia ei kohdella korvausten näkökulmasta yhdenvertaisesti, sillä teoksen käyttötapo vaikuttaa siihen, saako tekijä siitä korvauksia vai ei. Verkkokirjahyllyjen käyttö on erityisen suosittua korkeakoulukirjastoissa, joihin painettuja teoksia ostetaan yhä vähemmän.

Valuvikoja on myös Saavutettavuuskirjasto Celian lainojen korvaamista koskevassa lainsäädännössä. Celia on valtion erikoiskirjasto, jonka tehtävänä on tarjota palveluja lukemisesteisille. Pienestä osasta Celia-lainoja maksetaan korvausta kirjallisuuden tekijöille, mutta valtaosa lainoista ei ole enää lukemisen tapojen teknisen kehityksen myötä korvauksen piirissä. Suoratoisto on suosituin tapa lainata kirjallisuutta Celiasta – tekijät saavat kuitenkin korvausta

vain CD-äänikirjojen ja omalle koneelle ladattujen äänikirjatiedostojen käytöstä. Jos tekijänoikeuslakia ei ajantasaisesti huomioimaan muuttanutta käyttöä, korvauksen piiriin jää vain 6 % lainoista.

Verkkokirjahyllyistä ja Celia-korvauksista keskusteltiin päättäjien kanssa läpi vuoden 2024. Lokakuussa järjestetyillä perinteisillä Kirjallisuuskahveilla, johon Sanasto kutsuu vuosittain eduskunnan sivistysvaliokunnan ja sivistys- ja tiedejaoston jäsenet, kirjailija **Johanna Sinisalo** muistutti, että Celia-korvausten päivittäminen ajanmukaisiksi maksaisi valtiolle vain noin 360 000 euroa – summa on valtiolle pieni, mutta tekijöille sillä on merkitystä.

Verkkokirjahyllyjen e-kirjojen ja e-äänikirjojen käytön korvaamisen osalta Sanasto toimitti keväällä 2024 opetus- ja kulttuuriministeriölle selvityksen siitä, miten käytön korvaaminen olisi mahdollista Suomessa toteuttaa.

Lainauskorvausten alv-korotus kompensoitiin

Yhdessä muiden kirja-alan järjestöjen ja toimijoiden kanssa Sanasto vastusti kirjamyyntiä ja tekijänoikeuskorvauksia koskevan alv-kannan nostamista kymmenestä prosentista neljään toista. Vaikka tämä taisto hävittiin, päättäjät kuitenkin kuulivat Sanaston ja kirjallisuuden tekijöiden huolen lainauskorvausten osalta: lainauskorvauksen ja e-kirjojen ja e-äänikirjojen kirjastokäytön korvaamiseen osoitettiin 530 000 euron suuruinen korotus, jolla kompensoidaan alv-korotuksen vaikutusta lainauskorvauksiin. Tekijöille maksettavat lainauskorvaukset eivät laske alv-korotuksen vuoksi vuonna 2025.

Joulukuussa 2024 saimme lisää hyviä uutisia, kun kansanedustajat myönsivät valtion talousarvion jakamattomasta varasta, eli niin sanotuista joululahjaroista, 200 000 euroa lisää lainauskorvausten ja e-lainauskorvausten maksamista varten.

KUVA: JETRO STÄVEN

KUVA: IIRO RAUTAINEN

Alv:n korotusta kompensoiva lisärahoitus ja kerta-luontoinen joululahjaraha eivät kuitenkaan korota lainauskorvausmäärärahaa Sanaston tavoittelemalle pohjoismaiselle tasolle.

Päättäjiä kohdattiin lukuisissa tilaisuuksissa

Aktiivisen edunvalvontatyön ohessa tapasimme päättäjiä myös lukuisissa eri tilaisuuksissa ja tapahtumissa.

Keväällä Korvaamattomat kirjat -tilaisuudessamme päättäjille esiteltiin tuoreita kirjastolainaimisen tilastoja ja kerrattiin, mikä sähköinen kirjastokäyttö ei vielä ole korvaamisen piirissä. Keskustelua jatkettiin syksyllä eduskunnan sivistysvaliokunnalle ja sivistys- ja tiedejaostolle järjestetyillä Kirjallisuuskahveilla sekä loppuvuodesta jouluglögeillä.

Kesällä seilasimme Luovat ry:n mukana Luovat laineilla -risteilyllä, jossa päättäjät ja luovan alan edustajat tapasivat toisiaan. Kesäkuun päätteeksi järjestimme SuomiAreenassa paneelikeskustelun ja kaikille avoimen Lukemisen juhla -tilaisuuden Porin pääkirjastossa yhdessä E-kirjaston ja Suomen Kirjastoseuran kanssa.

Messukansa pääsi Turun ja Helsingin kirjamesuilla seuraamaan, kun kansanedustajat testasivat kirjallisuustietämystään leikkimielisessä visailussa. Lavaohjelmissa päättäjien kanssa keskusteltiin myös kirjallisuuden tekijöiden tulevaisuudesta ja mahdollisuuksista vaikuttaa politiikkaan, kulttuuriministerin salkun painoarvosta sekä valtion edellytyksistä tukea kirjallisuuden tekijöiden työtä ja kirjallista kulttuuria.

↪ Kirjallisuuskahveilla keskustelimme kansanedustajien kanssa verkkokirjahyllyistä ja Celia-korvauksista. Kirjallisuuden tekijöitä edustivat Johanna Sinisalo, Ville-Juhani Sutinen ja Peter Sandström (eturivi). Sanastosta mukana olivat yhteiskuntasuhteiden päällikkö Linda Lappalainen ja toiminnanjohtaja Niina Vettensola (takarivi).

← Järjestimme Turun ja Helsingin kirjamesuilla visailun, jossa testattiin kansanedustajien kirjallisuustietämystä. Helsingin messuilla voiton vei kansanedustaja Fatim Diarra. Mukana kilpailemassa olivat Veronika Honkasalo ja Marko Kilpi. Kirjailija Karo Hämäläinen juonsi.

Läpi vuoden eri tilaisuuksissa keskusteltiin verkkokirjahyllyjen ja Celia-korvausten lisäksi tarpeesta saada lainauskorvausmäärärahaan tasokorotus. Suomessa lainauskorvauksen määrärahaa ei ole korotettu vuoden 2016 jälkeen.

Kansainvälisiä kohtaamisia ja yhteistyötä

Euroopan kirjailijoiden neuvoston (EWC) vuositapaaminen järjestettiin Helsingissä toukokuun lopussa. Olimme järjestämässä tapahtumaa yhdessä jäsenjärjestöjemme Suomen Kirjailijaliiton, Finlands svenska författareföreningin ja Suomen tietokirjailijoiden kanssa.

Vuosikokousasioiden lisäksi tapaamisessa keskusteltiin muun muassa tekoälystä, avoimesta tiedosta, sananvapaudesta ja valkovenäläisten kirjailijoiden tilanteesta, äänikirjoista ja kirjailijoiden tuloista sekä laadittiin kannanotto Venäjän ukrainalaiseen kirjapainoon kohdistuneen iskun tuomitsemiseksi.

EU-tasolla seurasimme erityisesti tekoälyä ja kirjallisuuden sähköistä käyttöä koskevaa kansainvälistä keskustelua.

Sanasto on muun muassa CISACin (International Confederation of Societies of Authors and Composers), European Writes Council EWC:n, Luovan työn tekijät ja yrittäjät – Luovat ry:n sekä Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus TTVK:n jäsen.

Vuoden aikana annoimme 9 lausuntoa ja olimme mukana kirjailija- ja kääntäjäjärjestöjen yhteisessä lausunnossa kulttuuripoliittiseen selontekoon liittyen.

sanasto.fi/lausunnot

Puheenjohtajalta

KUVA: MARISSA TAMMISALO

PETER SANDSTRÖM

Viime vuosien voimakas elinkustannusten nousu on entisestään lisännyt kirjallisuuden tekijöiden taloudellista ahdinkoa.

LAINAUSKORVAUS ON ajankohtaisempi kuin koskaan, jos ajatellaan muun muassa yleisten kirjastojen lainamäärien nousua ja kirja-alan tilannetta ylipäätään.

SUOMESSA KÄYTETÄÄN kirjastojen palveluita ahkerasti. Fyysisten kirjalainojen määrä on ollut tasaista, koronapandemian aikaisia sulkuja lukuun ottamatta. Viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden aikana kirjoja on lainattu tasaisesti noin 70 miljoonaa kappaletta vuodessa. Sähköinen lainaaminen on erityisesti yleisissä kirjastoissa tullut fyysisen lainaamisen rinnalle, ei sen tilalle. Nyt lainaamisessa on havaittavissa pientä nousua, ja esimerkiksi vuonna 2023 yleisten kirjastojen painettujen kirjojen lainamäärät olivat korkeimmillaan viiteentoista vuoteen. Erityisen paljon lainattiin lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta.

MONELLE KIRJALLISUUDEN tekijälle lainauskorvaus on olennainen osa tuloja. Tulotutkimuksen mukaan kirjailijoiden tulot ovat pienentyneet e-äänikirjojen kasvavasta kaupallisesta markkinasta huolimatta, ja viime vuosien aikana tapahtunut voimakas elinkustannusten nousu on entisestään lisännyt kirjallisuuden tekijöiden taloudellista ahdinkoa. Tekijänoikeuskorvaukset eivät ole nousseet muiden ammattiryhmien ansioiden mukana, vaan kirjallisuuden tekijät ovat jääneet inflaation armoille. Lainauskorvausmäärärahaa on tarkistettu viimeksi vuonna 2016, ja sen jälkeen elinkustannukset ovat

nousseet noin 20 %. Siinä mielessä kirjallisuuden tekijät ovat jääneet tulokuoppaan.

VAHVA DIGITALISOIMINEN heijastuu myös kirjallisuuden lainaamisen käytäntöihin. Yleisten kirjastojen ja korkeakoulukirjastojen e-lainoista maksetaan nykyään korvausta. Tästä huolimatta korvauksen piiriin ulkopuolelle on edelleen jäänyt kaksi tärkeää lainausmuotoa, nimittäin verkkokirjahyllyt ja valtaosa saavutettavuuskirjasto Celian lainoista. Sanaston tavoitteena on saada vielä kuluvan hallituskauden aikana myös verkkokirjahyllyjen teokset e-lainauskorvauksen piiriin. Kirjallisuuden tekijät ja Sanasto ovat jo pitkään tehneet työtä myös sen eteen, että Celian kaikki lainat saataisiin oikeudenmukaisesti korvauksen piiriin.

VAIKUTTAMISTYÖ NÄIDEN asioiden edistämiseksi on tärkeää. Vaikuttamistyöhön liittyy myös lainauskorvausmäärärahan korottaminen. Fyysisen aineiston lainaaminen on yhä ylivoimaisessa asemassa yleisissä kirjastoissa.

SANASTON TYÖ kirjallisuuden tekijöiden yhteistä hyvää ajatellen jatkuu siis vakaana. Vuonna 2024 asiakasmäärämme ylitti 18 000 asiakasta, ja uusia asiakkaita tulee jatkuvasti.

Kirjailija **Peter Sandström** on toiminut Sanaston puheenjohtajana vuodesta 2020.

TEKIJÄNOIKEUS- KORVAUKSET

LAINAUSKORVAUS ON MONELLE
KIRJAILIJALLE JA KÄÄNTÄJÄLLE TÄRKEÄ
OSA TOIMEENTULOJA.

LUOVAN TYÖN tekijän toimeentulon perusta on tekijänoikeus, joka mahdollistaa korvauksen saamisen silloin kun tekijän luovan työn tulosta käytetään.

“Olen onnekas, että Hildur-kirjasarjani on löytänyt niin monien lukijoiden sydämiin. Lainauskorvaukset osaltaan mahdollistavat sen, että kirjailijuus voi olla minulle työ,” kertoo kirjailija **Satu Rämö**.

Lainauskorvaus on tekijänoikeuskorvaus, jota maksetaan teosten kirjastolainauksesta. Se on korvaus teosten ilmaisesta käyttämisestä ja siitä tekijälle aiheutuvasta tulonmenetyksestä. Sanasto tilittää lainauskorvausta vuosittain yli 10 miljoonaa euroa.

Korvausta maksetaan yleisten kirjastojen ja korkeakoulukirjastojen lainoista. Korvaus jaetaan tekijöille kirjastojen tilastoimien lainamäärien mukaan, ja mukaan lasketaan sekä fyysisten kirjojen lainat että e-lainat, lukuunottamatta nk. verkkokirjahyllyjä. Vuonna 2024 yhdestä lainasta maksettiin 30 senttiä.

Lainauskorvaus maksetaan valtion budjetista, ja vuosittainen lainauskorvausmääräraha on 16,6 miljoonaa euroa (sis. alv 10 % v. 2024). Määrärahasta miljoona euroa on varattu yleisten kirjastojen ja

korkeakoulukirjastojen e-lainojen korvaamiseen. Sanasto jakaa lainauskorvausta tekstintekijöille eli kirjoittajille ja kääntäjille. Kuvantekijät saavat lainauskorvauksensa Kopioston kautta, musiikintekijät Teostosta. E-lainojen osalta lainauskorvausta maksetaan myös äänikirjan lukijoille ja korvauksen tilittää Kopiosto.

Oletko kirjoittanut tai kääntänyt kirjan? Saat sinulle kertyvät korvaukset rekisteröitymällä Sanaston asiakkaaksi osoitteessa **oma.sanasto.fi**.

LUVAT SANASTON LUPAKAUPASTA

Sanastosta hankit luvan kirjallisuuden käyttöön vaivattomasti – samalla tekijä saa hänelle kuuluvan korvauksen. Saatavilla luvat mm. kirjallisuuden esittämiseen erilaisissa tilaisuuksissa sekä kirjallisuuskatkelmien käyttöön uusissa julkaisuissa.

sanasto.fi/luvat

”

Lainauskorvaukset osaltaan mahdollistavat sen, että kirjailijuus voi olla minulle työ.

KIRJAILIJA SATU RÄMÖ

Mitä korvauksia Sanasto kerää ja tilittää tekijöille?

LAINAUSKORVAUS

Teosten kirjastolainaus yleisissä kirjastoissa ja korkeakoulukirjastoissa.

JULKAISUKORVAUS

Runojen ja kirjallisuuskatkelmia käyttöön uusissa julkaisuissa, tapahtumamateriaaleissa ja kuolinilmoituksissa.

ESITYSKORVAUS

Kirjallisuuden julkinen esittäminen yleisötilaisuuksissa.

KORVAUS CELIAN ÄÄNIKIRJALAINOISTA

Lukemisesteisille valmistettujen äänikirjojen omakirjalainat.

RADIO- JA TV-KÄYTTÖKORVAUS

Kirjallisuuden käyttö radio- ja tv-ohjelmissa.

RADIO- JA TV-ARKISTOKORVAUS

Kirjallisuuden käyttö radio- ja tv-arkistosisällöissä.

KIRJASTO-, ARKISTO- JA MUSEOKORVAUS (KAM)

Korvaus siitä, että kulttuuriperintölaitokset valmistavat kappaleita omista kokoelmistaan olevista teoksista ja saattavat niitä yleisön saataville.

NÄYTTELYKORVAUS

Runojen tai kirjallisuuskatkelmien asettaminen näytteille esimerkiksi osana taidenäyttelyä.

Talousluvut

SANASTO KERÄSI tekijänoikeuskorvauksia yhteensä yli 13,3 miljoonaa euroa. Korvauksia tilitettiin kirjallisuuden tekijöille noin 13,2 miljoonaa euroa. Suurin osa oli lainauskorvausta, jota tilitettiin noin 12,7 miljoonaa euroa. Korvauksista 94,16 % maksettiin kirjailijoille ja kääntäjille, 5,84 % maksettiin edenneiden tekijöiden oikeudenhaltijoille.

Sanasto tilittää suurimman osan kerätyistä korvauksista vielä saman vuoden aikana. Sanaston

keräämistä korvauksista tehdään kulupidätys, jolla katetaan Sanaston toiminnan kulut.

AVOIMUUSRAPORTTI: Tarkemmat talousluvut löydät avoimuusraportista. Se julkaistaan Sanaston verkkosivuilla vuosikokouksen hyväksynnän jälkeen kesäkuussa 2025.

sanasto.fi/julkaisut

KERÄTYT KORVAUKSET*	
Lainauskorvaus	12 027 297,92 €
E-lainauskorvaus	705 399,56 €
Celia äänikirjalainakorvaus (korvaukset vuosien 2023 ja 2024 käytöstä)	284 773,66 €
Radio- ja televisiokäyttökorvaus	71 057,82 €
Radio- ja televisioarkistokorvaus	89 450,00 €
Julkaisuluvat	138 701,40 €
Esitysluvut	21 713,08 €
Kirjasto- arkisto- ja museokorvaus (KAM)	2 697,74 €
Yhteensä	13 341 091,18 €

* Lainauskorvausten määrä sisältää 19 917 € lainaustilastojen hankintaan osoitettuja varoja. Julkaisuluvat sisältää myös tapahtumamateriaali-, näyttely- ja kuolinilmoitusluvista kerätyt korvaukset.

TILITETYT KORVAUKSET**	
Lainauskorvaus	12 433 192,82 €
E-lainauskorvaus	327 806,02 €
Celia-äänikirjalainakorvaus	135 833,17 €
Radio- ja televisiokäyttökorvaus	71 532,33 €
Radio- ja televisioarkistokorvaus	68 983,83 €
Julkaisuluvat	150 634,74 €
Esitysluvut	17 942,97 €
Kirjasto- arkisto- ja museokorvaus (KAM)	721,80 €
Yhteensä	13 206 647,68 €

**Kerätyistä lainauskorvauksista noin 90 % jaettiin ensimmäisessä tilityksessä.

Sanasto organisaationa

EDISTÄMME KIRJALLISUUDEN TEKIJÖIDEN TYÖSKENTELYEDELLYTYKSIÄ.

KIRJALLISUUDEN TEKIJÄNOIKEUSJÄRJESTÖ
Sanasto on voittoa tavoittelematon yleishyödyllinen yhdistys. Sanasto on perustettu vuonna 2005.

Edustamme yli 18 000:ta kirjallisuuden tekijää eli kauno- ja tietokirjailijoita, kääntäjiä ja edesmenneen tekijän oikeudenhaltijoita. Lisäksi palvelemme kirjallisuuden käyttäjiä eli esimerkiksi Yleisradiota, kustantamoita, Kansalliskirjastoa, kuntia, tapahtumanjärjestäjiä ja yksityishenkilöitä.

Sanastolla on neljä jäsenjärjestöä: Suomen tietokirjailijat ry, Suomen Kirjailijaliitto ry, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry sekä Finlands svenska författareförening rf.

Sanaston toimintaa ohjaa kuusihenkinen hallitus, päivittäisestä työstä vastaa toiminnanjohtajan lisäksi 10 asiantuntijaa.

Sanaston hallitus 2024

PUHEENJOHTAJA

Peter Sandström, kirjailija, Finlands svenska författareförening rf

MUUT JÄSENET

Rainer Oesch, professori, Suomen tietokirjailijat ry (varajäsen tietokirjailija **Anne Mäntynen**)

Mikko Niemelä, juristi, Suomen tietokirjailijat ry (varajäsen toiminnanjohtaja **Sanna Haanpää**)

Ilmi Villacís, toiminnanjohtaja, Suomen Kirjailijaliitto ry (varajäsen kirjailija **Laura Honkasalo**)

Paula Havaste, kirjailija, Suomen Kirjailijaliitto ry (varajäsen kirjailija **Virpi Hämeen-Anttila**)

Laura Kalvas, kääntäjä, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry (varajäsen kääntäjä **Kaijamari Sivill**)

VUOSIKOKOUKSET

HALLITUS

TOIMINNANJOHTAJA

LAKIPALVELUT JA EDUNVALVONTA

TILITYS- JA ASIAKASPALVELU

VIESTINTÄ JA MARKKINOINTI

Sanaston strategia 2024–2027

STRATEGISET PAINOPISTEEMME:

Lainauskorvauksen korottaminen ja sitominen indeksiin.

Kirjallisuuden tekijöiden tulopohjan laajentaminen ja tulovirtojen kasvattaminen kartoittamalla uusia lupa-alueita ja -asiakkaita.

Kirjallisuuden merkityksen korostaminen ja kirjastolainaamisen ylläpitäminen.

Tiedon keräämisen, analysoimisen ja jakamisen kehittäminen tekijöiden ansaintalogiikkaan vaikuttavista asioista.

Yhteistyö päättäjien ja kirja-alan toimijoiden kanssa.

Sanastos år 2024

SANASTO BETALADE under året sammanlagt cirka 13,2 miljoner euro i upphovsrättsersättningar till litterära upphovspersoner. Största delen bestod av utlåningsersättningar, vars totalbelopp uppgick till cirka 12,7 miljoner euro. Dessutom betalade vi ersättningar bland annat för TV- och radioanvändningen av verk, Celias egenbokslån, offentligt framförande samt för publiceringen av dikter och textstycken som en del av nya verk.

SANASTO FÖRETRÄDER hela det finländska litterära fältet: skönlitterära författare, översättare, läromedelsförfattare, skaldar och facklitterära författare. I slutet av året representerade vi nästan 18 000 upphovspersoner eller rättsinnehavare till avlidna upphovspersoner.

SANASTO BETJÄNAR även användare av litteratur: vi erbjuder flexibla licenslösningar till ett rimligt pris för användningen av litteratur i olika situationer. De som använder Sanastos licenser ger samtidigt sitt stöd till litteraturen – utan upphovspersoner finns ingen högklassig litteratur och utan försörjning finns inga upphovspersoner.

Förhöjningen av momsen på utlåningsersättningar kompenserades

ÅR 2024 fokuserade vi inom intressebevakningen på att främja rättvisa ersättningar för bibliotekslån

av e-böcker och e-ljudböcker. Ett missförhållande är att verk i högskolebibliotekens så kallade e-bokhyllor och Tillgänglighetsbiblioteket Celias boklån i form av strömningstjänster inte omfattas av ersättningsarna. De här tjänsterna har redan ersatt andra utlåningsformer på dessa bibliotek. Vårt mål är att litterära upphovspersoner ska få rättvis ersättning för sitt kreativa arbete oberoende av hur deras verk används.

DESSUTOM ÅTERSPEGLAS beredningen av den kulturpolitiska redogörelsen, nedskärningarna inom kultursektorn och höjningen av momsen i vårt arbete. Tillsammans med andra aktörer på litteraturfältet kämpade vi för att momsen på bokförsäljningen och upphovsrättsersättningarna skulle ha bevarats vid 10 procent. Trots att vi förlorade denna kamp lyssnade beslutsfattarna dock på Sanasto och litterära upphovspersoner när det gäller utlåningsersättningar, eftersom anslaget för utlåningsersättningar höjdes med 530 000 euro för att kompensera för momsförhöjningens inverkan på utlåningsersättningarna. Utan kompensation skulle ersättningarna till upphovspersonerna ha minskat.

FÖR UTLÅNINGSERÄTTNINGAR beviljades också tilläggsfinansiering på 200 000 euro ur statsbudgetens odelade medel. Sanasto har under en längre tid påpekat att utlåningsersättningen inte når upp till en nordisk nivå utan en förhöjning – samtidigt som bibliotekens utlåningsvolym ökar.

På Bokmässan i Helsingfors diskuterades kulturministerns påverkningsmöjligheter. På fotot de före detta kulturministrarna Paavo Arhinmäki, Sanni Grahn-Laasonen och Hanna Kosonen samt programvärderna Robert Sundman.

Priset för främjande av upphovspersoner delades ut för första gången

PÅ BIBLIOTEKSDAGARNA delade Sanasto för första gången ut ett pris för främjande av upphovspersoner. Priset gick till Kuopio stadsbibliotek. Kuopio stadsbibliotek har flitigt och exemplariskt ansökt om licenser för användning av litteratur och således för sin del främjat litterära upphovspersoners utkomst.

BOKBRANSCHENS GEMENSAMMA kampanj Lukuboost främjade i sin tur läslusten bland unga: de

uppmunades att läsa över 12 000 timmar, och man tog fram nya läsrekommendationer. Sanasto deltog i möjliggörandet av kampanjen.

UNDER ÅRET ordnade vi flera evenemang i samband med vilka vi träffade representanter för bokbranschen och beslutsfattare: tillsammans med våra medlemsorganisationer ordnade vi European Writers' Councils årsmöte i Helsingfors, och dessutom ordnade bland annat en läsfest för hela folket på SuomiAreena i Björneborg och förde samtal med beslutsfattare på Bokmässan i Helsingfors.

Från ordförande

PETER SANDSTRÖM

De senaste årens kraftiga höjning av levnadskostnaderna har ytterligare gjort det ekonomiska läget kärvt för litterära upphovspersoner.

UTLÅNINGERSÄTTNINGEN ÄR mera aktuell än någonsin, detta med tanke bland annat på ökningen av antalet lån vid de allmänna biblioteken samt läget inom bokbranschen i stort.

I FINLAND används bibliotekens tjänster flitigt. De fysiska boklånens antal har varit stabilt, med undantag av nedstängningarna under koronapandemin. Under de senaste tio åren har antalet boklån legat stadigt på ca 70 miljoner per år, och i synnerhet vid de allmänna biblioteken har också e-lånen ökat jämsides med de fysiska lånen. Överlag kan man nu notera en liten ökning i antalet lån: år 2023 konstaterades att utlåningen av fysiska böcker vid de allmänna biblioteken var den högsta på 15 år. Speciellt mycket lånades litteratur för barn och unga.

UTLÅNINGERSÄTTNINGEN ÄR en betydande del av inkomsten för många litterära upphovspersoner. Enligt en undersökning har i synnerhet författarnas inkomster minskat, trots den växande kommersiella marknaden för e-böcker. De senaste årens kraftiga höjning av levnadskostnaderna har ytterligare gjort det ekonomiska läget kärvt för litterära upphovspersoner. Upphovsrättsersättningarna har inte ökat på samma sätt som inkomstnivån hos andra yrkesgrupper, utan de litterära upphovspersonerna har i praktiken drabbats av inflation. Anslaget för utlåningser-

sättning har inte justerats sedan år 2016. Sedan dess har konsumentprisindexet stigit med 20 %. På så vis har de litterära upphovspersonerna blivit kvar på stället vad inkomsterna beträffar.

DEN KRAFTIGA digitaliseringen syns också i lånevorna på biblioteken. E-lån vid allmänna bibliotek och högskolebibliotek ersätts numera. Trots detta är fortfarande två betydande lånesätt utanför systemet för utlåningersättning: e-bokhyllorna och merparten av Celia-lånen. Sanastos mål är att också alla verk i e-bokhyllor ska omfattas av e-utlåningersättningen under innevarande regeringsperiod. De litterära upphovspersonerna och Sanasto har också arbetat länge för att Celias alla ljud- och e-boklån ska omfattas av rättvis ersättning.

LOBBNINGEN FÖR dessa frågor fortsätter. Vi arbetar också för en höjning av anslaget för utlåningersättning. Lån av fysiskt material är fortfarande överlägset störst på allmänna bibliotek.

SANASTOS ARBETE för de litterära upphovspersonernas gemensamma bästa är fortsättningsvis stabilt. År 2024 överskred kundantalet 18 000 kunder, och antalet ökar hela tiden.

Författare **Peter Sandström** har varit ordförande för Sanasto sedan 2020.

sanasto

Korkeavuorenkatu 30 A
00130 Helsinki

+358 (0)9 5629 3300

info@sanasto.fi

sanasto.fi

 [sanasto](https://www.facebook.com/sanasto)

 [@sanasto](https://www.instagram.com/sanasto)